

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA BẢO TÀNG

NGUYỄN THỊ HUỆ

**TÌM HIỂU DI TÍCH CHÙA ĐẠI BI, XÃ THÁI BẢO,
HUYỆN GIA BÌNH, TỈNH BẮC NINH**

KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP
NGÀNH BẢO TỒN — BẢO TÀNG

Người hướng dẫn khoa học: TS. Phạm Thu Hương

HÀ NỘI – 2008

MỤC LỤC

LỜI MỞ ĐẦU	4
1. Lý do chọn đề tài	4
2. Mục đích nghiên cứu	5
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	5
4. Phương pháp nghiên cứu	5
5. Bố cục của khoá luận	5
CHƯƠNG 1	
CHÙA ĐẠI BI TRONG LỊCH SỬ	7
1.1. TỔNG QUAN VỀ XÃ THÁI BẢO, HUYỆN GIA BÌNH, TỈNH BẮC NINH	7
1.1.1. Vị trí địa lý	7
1.1.2. Lịch sử vùng đất và dân cư	7
1.1.3. Đời sống kinh tế	8
1.1.4. Văn hoá - xã hội	9
1.2. LỊCH SỬ XÂY DỰNG VÀ QUÁ TRÌNH TỒN TẠI CỦA DI TÍCH CHÙA ĐẠI BI	12
1.2.1. Niên đại khởi dựng	12
1.2.2. Quá trình tồn tại của di tích chùa Đại Bi	13
1.3. CUỘC ĐỜI VÀ SỰ NGHIỆP CỦA ĐỆ TAM TỔ THIỀN PHÁI TRÚC LÂM	14
1.3.1. Đôi nét về Thiền phái Trúc Lâm	14
1.3.2. Cuộc đời và sự nghiệp của Tổ Huyền Quang	16
CHƯƠNG 2	
GIA TRỊ KIẾN TRÚC NGHỆ THUẬT VÀ LỄ HỘI CỦA CHÙA ĐẠI BI	23
2.1. GIÁ TRỊ KIẾN TRÚC NGHỆ THUẬT	23
2.1.1. Không gian cảnh quan	23

2.1.2. Bố cục mặt bằng tổng thể.....	26
2.1.3. Kết cấu kiến trúc	29
2.2. GIÁ TRỊ NGHỆ THUẬT	39
2.2.1. Trang trí trên kiến trúc	39
2.2.2. Hệ thống tượng thờ	41
2.3: LỄ HỘI CHÙA ĐẠI BI	57
2.1.3. Thời gian và địa điểm tổ chức lễ hội.....	57
2.3.2. Quy mô và ảnh hưởng của lễ hội	58
2.3.3. Diễn trình của lễ hội chùa Đại Bi.....	58
CHƯƠNG 3	
BẢO TỒN, TÔN TẠO VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA DI TÍCH CHÙA ĐẠI BI.....	Error! Bookmark not defined.
3.1 . THỰC TRẠNG TỒN TẠI CỦA DI TÍCH VÀ LỄ HỘI CHÙA ĐẠI BI	64
3.1.1. Thực trạng của di tích	64
3.1.2. Thực trạng tồn tại của lễ hội	67
3.2. MỘT SỐ GIẢI PHÁP BẢO TỒN, TÔN TẠO DI TÍCH VÀ LỄ HỘI	68
3.2.1. Một số giải pháp bảo tồn, tôn tạo di tích.....	68
3.2.2. Một số ý kiến đóng góp để bảo tồn lễ hội.....	77
3.3. PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA DI TÍCH CHÙA ĐẠI BI	78
KẾT LUẬN	84
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	86

LỜI MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Với vị trí là ngã ba đường của Châu Á, Việt Nam có điều kiện tiếp xúc và giao lưu với nhiều nền văn hoá và văn minh lớn của Châu Á cũng như trên thế giới, làm giàu thêm bản sắc văn hoá của mình. Hệ quả của sự tiếp xúc và giao lưu này là nhiều tôn giáo lớn của thế giới có mặt ở Việt Nam khá sớm, trong đó có Phật giáo. Theo sách “Thủy kinh chú” (thế kỷ 6) thì có thể một ngôi tháp Phật đã được dựng tại đất Việt vào thế kỷ thứ 3 TCN. Nơi đầu tiên đạo Phật được truyền vào Việt Nam là thành Luy Lâu (nay thuộc Thuận Thành - Bắc Ninh). Trải qua gần 2000 năm tồn tại và phát triển đã có những lúc Phật giáo phát triển đến đỉnh cao vào thời Lý - Trần với nhiều chùa tháp được xây dựng khắp mọi nơi. Đặc biệt với câu trong nhân gian còn truyền tụng “cầu Nam, chùa Bắc, đình Đoài”, qua đó ta thấy xứ Bắc được biết đến là nơi hội tụ nhiều ngôi chùa nổi tiếng như: chùa Dâu, chùa Phật Tích, chùa Bút Tháp... Tuy không có qui mô đồ sộ như chùa Phật Tích hay Bút Tháp, cũng không có niên đại khởi dựng sớm, nơi còn ghi lại dấu ấn của Phật giáo những ngày đầu mới du nhập như chùa Dâu, song chùa Đại Bi xã Thái Bảo, huyện Gia Bình, tỉnh Bắc Ninh gắn liền với cuộc đời và sự nghiệp của Huyền Quang - vị Tổ thứ ba của thiền phái Trúc Lâm - một thiền phái đặc biệt của người Việt.

Bản thân em may mắn được sinh ra và lớn lên trên vùng đất Kinh Bắc (Bắc Ninh ngày nay), em đã phần nào được tiếp thu truyền thống văn hoá của quê hương, với đề tài khoá luận “Tìm hiểu di tích chùa Đại Bi, xã Thái Bảo, huyện Gia Bình, tỉnh Bắc Ninh”, em mong muốn được giới thiệu về một di tích lịch sử văn hoá tiêu biểu cũng như về truyền thống của quê hương mình tới các nhà nghiên cứu và với các du khách có lòng say mê với các giá trị văn hoá truyền thống và thêm một minh chứng để góp phần khẳng định câu ca “cầu Nam, chùa Bắc, đình Đoài”.

2. Mục đích nghiên cứu

Tập hợp thành hệ thống những tư liệu đã viết về di tích và trên cơ sở thực trạng của di tích, xác định những giá trị của di tích biểu hiện qua kiến trúc nghệ thuật và lễ hội, từ đó đề ra các giải pháp bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị của di tích.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu chính là chùa Đại Bi: khoá luận tập trung nghiên cứu về lịch sử, kiến trúc nghệ thuật và lễ hội của chùa. Bên cạnh đó khoá luận còn mở rộng nghiên cứu về cuộc đời và sự nghiệp của Thiền sư Huyền Quang (Lý Đạo Tái) - vị Tổ thứ ba của thiền phái Trúc Lâm nổi tiếng trong lịch sử Phật giáo Việt Nam.

Về không gian: chủ yếu khoá luận nghiên cứu chùa Đại Bi ở thôn Vạn Ty xã Thái Bảo, ngoài ra có mở rộng sang các làng bên cạnh như Vạn Tải, Tân Hương do có liên quan đến lễ hội của chùa.

Về thời gian: chùa Đại Bi có niên đại khởi dựng vào thời Trần (thế kỷ 13 -14), bởi vậy khoá luận nghiên cứu trong khoảng thời gian di tích được xây dựng và tồn tại cho đến nay.

4. Phương pháp nghiên cứu.

Phương pháp nghiên cứu là chủ nghĩa duy vật biện chứng. Trong quá trình nghiên cứu, khoá luận đã sử dụng các phương pháp nghiên cứu liên ngành: lịch sử học, bảo tàng học, mỹ thuật học, xã hội học (phỏng vấn, thu thập thông tin), ngoài ra còn có khảo sát và điền dã, quan sát miêu tả...

5. Bố cục của khoá luận

Ngoài phần mở đầu, kết luận và phụ lục, nội dung chính của khoá luận gồm 3 chương.

Chương 1: Chùa Đại Bi trong lịch sử.

Chương 2: Giá trị kiến trúc, nghệ thuật và lễ hội của chùa Đại Bi.

Chương 3: Vấn đề bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị di tích chùa Đại Bi.

Để hoàn thành bài khoá luận tốt nghiệp của mình em đã nhận được sự chỉ bảo và giúp đỡ tận tình của giảng viên hướng dẫn: cô T.S Phạm Thu Hương cùng các thầy cô trong khoa Bảo tồn- Bảo tàng. Em xin gửi tới các thầy cô lời cảm ơn sâu sắc nhất.

Qua đây em cũng xin bày tỏ lòng biết ơn về sự giúp đỡ của các cán bộ phòng Văn hoá- Thông tin huyện Gia Bình, UBND xã Thái Bảo, ban quản lý di tích, nhà sư trụ trì cùng các ni sư chùa Đại Bi đã tạo điều kiện và giúp đỡ em trong suốt quá trình khảo sát tại di tích.

Với sự nỗ lực của bản thân, em đã rất cố gắng để giải quyết những vấn đề chính của khoá luận. Nhưng do trình độ còn hạn chế của một sinh viên chưa được tiếp xúc nhiều với công việc thực tế và thời gian không có nhiều. Do đó, bài viết khó tránh khỏi những khiếm khuyết. Kính mong sự góp ý của các thầy cô, các nhà nghiên cứu và các bạn đồng nghiệp.

Xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, ngày 01 tháng 6 năm 2008

Người viết

Nguyễn Thị Huệ

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban Phật giáo Việt Nam. *Thiền học đời Trần*.-H.: Viện nghiên cứu Phật học Việt Nam, 1995.
2. Trần Lâm Biền. *Chùa Việt*.-H.: Văn hoá thông tin, 1996
3. Trần Lâm Biền. *Đồ thờ trong di tích người Việt*.-H.: Văn hoá thông tin, 2003
4. Trần Lâm Biền. *Hình tượng con người trong nghệ thuật tạo hình truyền thống Việt*.-H.: Nxb Mỹ thuật
5. Trần Lâm Biền. *Một con đường tiếp cận lịch sử*.-H.: Văn hoá dân tộc
6. Phan Kế Bính. *Việt Nam phong tục*.-H.: Văn hoá thông tin, 2005
7. Nguyễn Đức Công. *Giới thiệu di tích lịch sử văn hoá chùa Đại Bi và Đệ Tam Tổ Huyền Quang*.- Tư liệu đánh máy
8. Nguyễn Văn Cương. *Mỹ thuật đình làng đồng bằng Bắc Bộ*.-H.: Văn hoá thông tin, 2006
9. Nguyễn Đăng Duy, Trịnh Minh Đức. *Bảo tồn di tích lịch sử văn hoá*.- Trường Đại học Văn hoá Hà Nội: Văn hoá dân tộc, 1990
10. Trịnh Thị Minh Đức, Phạm Thu Hương. *Bảo tồn di tích lịch sử văn hoá*.-H.: Đại học Quốc gia Hà Nội, 2007
11. Nguyễn Hùng Hậu. *Lược khảo tư tưởng thiền phái Trúc Lâm Việt Nam*.-H.: Khoa học xã hội, 1997
12. Nguyễn Duy Hình. *Kiến trúc cổ Việt Nam: 10 bài giảng*.-T.p Hồ chí Minh: Đại học kiến trúc
13. Nguyễn Duy Hình. *Tháp cổ Việt Nam* .-H.: Khoa học xã hội, 1992
14. Thanh Hương, Phương Anh. *Hà Bắc ngàn năm văn hiến*.- Hà Bắc.- Ty văn hoá Hà Bắc
15. Phan Khanh. *Bảo tàng di tích lễ hội*.-H.: Văn hoá thông tin, 1992
16. Nguyễn Lang. *Việt Nam Phật giáo sử luận*.- H. : Nxb Văn học, 2000

17. Trịnh Công Sơn. *Văn hoá phong tục Việt Nam*.-H.: Văn hoá dân tộc, 2002
18. Hà văn Tấn, Nguyễn Văn Kự, Phan Ngọc Long. *Chùa Việt Nam*.-H.: Khoa học xã hội, 1999
19. Nguyễn Tiến. *Chùa Thấy*.-H.: Khoa học xã hội, 2004
20. Trần Ngọc Thêm. *Cơ sở văn hoá Việt Nam*.-H.: Giáo dục, 1999
21. Trần Nho Thìn. *Vào chùa thăm Phật*.-H.: Công an nhân dân, 1991
22. Trần Mạnh Thường. *Đình chùa lắng tâm nổi tiếng Việt Nam*.-H.: Văn hoá thông tin, 1998
23. Chu Quang Trứ. *Kiến trúc dân gian truyền thống Việt Nam*.-H.: Nxb Mỹ thuật, 1994
24. *Các trung tâm Phật giáo Việt nam trong lịch sử trung và cận đại, số ra ngày 15/5/2008*.- Tạp chí nghiên cứu Phật học.- Giáo hội Phật giáo Việt Nam, 2008.
25. *Địa lý hành chính Kinh Bắc*.-H.: Khoa học xã hội
26. *Luật di sản văn hoá*.-H.: Chính trị Quốc gia, 2001
27. *Luật lệ văn hoá*.-H.: Nxb Bộ văn hoá thông tin, 1987
28. “50 năm bảo tồn di sản văn hoá dân tộc” .-H.: Văn hoá thông tin, 1996